

Мадуалиева С.М.

Магистрант 1 курса КазНПУ имени Абая

Алматы, Казахстан

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДАЯРЛЫҒЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

XXI ғасыр деңгейінде білім беру мен кәсіптік даярлау қажеттігі бар екендігі, яғни XXI ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық. Біз болашақтың жоғары технологиялық және ғылыми өзгерістерге дайын мамандарды даярлауымыз аса қажет. Қазақстан жоғары оқу орындарының міндеті әлемдік стандарттар деңгейінде білім беру», - деп атап көрсеткен болатын [1]. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби-педагогикалық негізде даярлайтын жоғары оқу орындарының алдына әлемдік стандарттарға жауап беретін білім беруді жүзеге асыруды талап етеді.

Аталған мәселе қазақ классикалық педагогиканың көрнекті өкілдері (Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев, А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов) т.б. еңбектерінде көрініс тапты.

Ы.Алтынсарин: «Мұғалім балалармен істес болады: егер олар бір нәрсені түсінбесе, онда мұғалім шәкірттерді кінәламай, оларға дұрыс түсіндіре алмағаны үшін өзін өзі кінәлауы керек. Мұғалім балалармен сөйлескенде ашуланбай, күйгелектенбей, сабырлылықпен сөйлеп, шұбалаңқы сөздер мен керексіз терминдерді қолданбастан әрбір затты ықыласпен, қарапайым тілмен түсіндіру керек», – деген тұжырым жасаған [2, 246]. Автор пайымдауынша, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің мінез-құлқы мен кәсіби құзыреттілігінің сәйкестігінің нәтижесінде жетістікке жететінін түсіндіріп, олардың осы бағытта өзін өзі дамытуына, жетілдіруіне, кәсіби шыңдауға, шеберлікке баулу қажеттігі айқын.

А.Байтұрсыновтың айтуы бойынша, «бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алу керек. Мұғалімнің қызметі оның білімінің, шеберлігінің керек орны өздігінен алатын тәжірибелі білімнің ұзақ жолы қысқару үшін, ал жолдан

балалар қиналмай оңай оқу үшін, керек білімін кешікпей кезінде алып отыру үшін балаға жұмысты әліне шағындап беру мен бетін белгілеген мақсатқа қарай түзеп отыру», деп ой тұжырымдауы балаға білімді тәжірибемен ұштасқан негізде өздігінен игерудің тиімділігін, баланың қабілеті мен қабылдау мүмкіндігіне сай, жеке тұлғалық-бағдарлы білім берудің қажеттігін көрсетеді [3, 336б.] Ғалымның жасаған бұл тұжырымының педагогика ғылымындағы дамыта оқыту идеясына негізделген субъектілік қатынас жөніндегі идеялармен үндестігін байқаймыз.

Сонымен қатар автор баланың табиғатын біліп, көңіл-күйін танитын адам болуы керек. Мектепке керегі – білімді, педагогика, әдістемеден хабардар оқыта білетін мұғалім. Бұл әрине, мұғалім үшін үлкен жауапкершілікті яғни оқыту жұмысын балалардың жас және жеке ерекшеліктерін, сонымен қатар олардың психикалық үдерістерінің (қабылдау, зейін, ойлау, ес, қиял) дамуына сәйкес ұйымдастыра білу қажеттігін жүктейді. А.Байтұрсыновтың бастауыш мектеп мұғаліміне қойған талабы, бүгінгі таңда да мұғалімдерге қойылып отырған талаппен үндестік тауып отыр. Ғалымның білім берудегі құнды педагогикалық ой тұжырымдарын (мектеп, мұғалім, оқытудың әдіс-тәсілдері, оқытуды қалыптастыру, мұғалім шеберлігінің шындалуы, т.б.) бүгінде болашақ мамандарды даярлау үшін білім беру саласында басшылыққа алынуда.

Ж.Аймауытов мұғалімнің айналысатыны – үнемі қозғалып, өзгеріп, өсетін, өркендейтін тірі адам болғандықтан біркелкі әдіспен табан аумамай шектеліп қалуға болмайды.... Сабақ беру үйреншікті жай шеберлік емес, ол үнемі жаңадан жаңаны табатын өнер. ... Дидактика мұғалімге жалпы жол жоба көрсетіп, жетекшілік етеді. ...сыннан өткен тиімді жолдарды ғана нұсқайды, - деп оқыту, білім беру әдісінің қатып-семіп қалған догма емес, үнемі ізденуден туатын іс-әрекет, – деп атап көрсеткен [4,16б]. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауда автордың айтқан құнды тұжырымдарын басшылыққа ала отырып, білім беруде оқыту мен тәрбиелеудің тиімді жолдары ретінде оқытудың әдіс-тәсілдері мен педагогикалық технологияларын пайдаланудың әдістемесін жетік меңгеру қажеттігі анық. Жоғары оқу орнында кәсіби білім

ғана алып қоймай кәсіби шеберлікке баулуды да іске асыруға басымдық берген жөн.

М.Жұмабаев мектеп жөнінде: «Әрбір ел келешегіне негізді балаларын тәрбиелейтін, даярлайтын мектебін салмақ. Бір елдің тағдыры мектебінің құрылысына байланысты нәрсе. Бұл ескірмейтін игі сөз, өзгермейтін бір шындық. Тарихты аз ғана болса да, атқарған кісі мұны біледі. Қазақтың тағдыры, келешегі, ел болуы да мектептің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізде сау, берік һәм өз жанымызға қабысатын, үйлесетін негізде құра білсек, келешегімізге тайынбай серттесуге болады. Сондай негізде құра алмасақ, келешегіміз күңгірт», – деп көрегендікпен айтып кеткен [5, 15 б.]. Ғалымның ғасыр басында айтқан құнды ой-тұжырымдарын заман талабына сай қайта жаңғыртып, ХХІ ғасырда кейінгі ұрпаққа, яғни бүгінгі таңда жаңаша ой қорытындысын жасап, мектеп тағдыры – ел тағдыры екенін жете түсініп, ұлттық мектептің үлгісін жасауға негіз болып отыр.

Сондай-ақ М.Жұмабаев мұғалім шеберлігі жөнінде: «Мұғалім бір сөзді ұзыннан ұзақ соза берсе, төпеп түрлі білімді, түрлі сөзді айта берсе, бала зерігеді. Мұғалімнің шеберлігі өзі білген білімнің бәрін балаға тез білдіруде емес, еппен басқыштап білдіруде. Сабақ оқытуда мұғалім сөзі жинақы, жігерлі, қызықты болуға тиісті. Сонда ғана баланың зейінін өзіне қарата алады», - деп тұжырым жасаған [5, 130-131 б.]. Бұдан оқушының білімге деген ынтасы мен қызығушылығын оятатын мұғалімнің бойына біткен қасиет болуы керек, яғни болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби-педагогикалық даярлығында олардың кәсіби шеберлігін ұштауға, мұғалім қызметінің қыры мен сырын меңгертуді іске асыру қажет.

Шәкәрім халықтың мәдениетін көтеруге барлық күш-жігерді жұмсау үшін бірлікке шақырып, осы биікке шығудың жолын көрсетіп берді. Ақынның көрегендігі сол кездің өзінде негізгі басты-басты үш мәселеге назар аударды. Біріншісі, халық өзінің адал еңбегіне сүйене отырып, тура, айқын жолдан айнымауы керек. Екіншіден, қазақ халқы басқа, өркениетті елдердің халықтары сияқты білімге, ғылымға ұмтылғаны жөн. Үшіншіден, қалалар мен елді

мекендер тұрғызып, онда білім алып, еңбек етуге жағдай жасалуы тиіс. Адам ұдайы оқып ізденуі тиіс. Ғылымсыз, білімсіз еш нәрсеге де қолы жетпейді. Ал, ғылымның, білімнің арқасында табылмайтын байлық жоқ. Сол байлықты барша адам баласының керегіне, пайдасына жарату керек [6, 85 б.]. Бұдан ойшыл ақынның білім мен ғылымға көңіл бөлгенін байқауға болады. Оған әрине ақын бүгінгі ұрпаққа әлемдік ғылым мен мәдениетті ескере отырып, жастарға Шығыс пен Батыстың оқу жүйесіне сай білім беру керектігін, балаларға білім беруде халықтың материалдық байлығын пайдалану қажеттігін айтқан болатын.

Ұлы ойшылдар мен педагогтардың құнды идеяларынан бастау алған бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау мәселесі бүгінгі күнде педагогика ғылымының теориясы мен практикасында өз алдына дербес мәселе ретінде бірнеше ғалымдардың зерттеу еңбектеріне арқау болып, әр қырынан зерттеліп келе жатыр, мұның өзі оның үнемі дамуды, жетілдіруді қажет ететін мәселе екендігін дәлелдейді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. М.С. Молдабекова Фундаментальность университетского образования в подготовке будущего учителя: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08. – Алматы, 2002. – 288 с.
2. Ы.А.Алтынсарин Таңдамалы мұралары / Құраст. С. Қалиев және басқалар. – Алматы: Рауан, 1991. – 196 б.
3. А.Байтұрсынов Шығармалар – Алматы: Жалын, 1992. – 280 б.
4. Ж. Аймауытов Шығармалары - Алматы: Жазушы, 1992. – 458 б.
5. М.Жұмабаев Таңдамалы (өлеңдер, поэмалар, зерттеулер, аудармалар). – Алматы: Ғылым, 1992. – 270 б.
6. Ш.Құдайбердіұлы Өлеңдері мен поэмалары – Алматы: Жалын, 1990. – 208 б.